

PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
INŠTITÚT EDUKOLÓGIE A SOCIÁLNEJ PRÁCE
KATEDRA SOCIÁLNEJ PRÁCE A ANDRAGOGIKY

AUTOREFERÁT K DIPLOMOVEJ PRÁCI

**MLADISTVÍ S DELIKVENTNÝMI FORMAMI SPRÁVANIA
A TERCIÁRNA PREVENCIA SOCIÁLNEJ KURATELY
(NA ZÁKLADE SOCIOLOGICKO - EMPIRICKÉHO VÝSKUMU
V MARTINE – OKOLIE)**

ZUZANA ONDRĽOVÁ

PREŠOV 2008

OBSAH

PREDHOVOR

ÚVOD.....	10
-----------	----

TEORETICKÁ ČASŤ

1 MLADISTVÝ A ICH BIOLOGICKÉ, PSYCHOLOGICKÉ A SOCIÁLNE ŠPECIFIKÁ.....	11
1.1 BIOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA MLADISTVÝCH.....	12
1.2 PSYCHOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA MLADISTVÝCH.....	13
1.3 SOCIÁLNA CHARAKTERISTIKA MLADISTVÝCH.....	15
2 DELIKVENCIA MLADISTVÝCH.....	19
2.1 SOCIÁLNA PATOLÓGIA, DEVIANTNÉ SPRÁVANIE, DELIKVENT A KRIMINALITA.....	19
2.2 DRUHÝ DELIKVENTNÉHO SPRÁVANIA MLADISTVÝCH.....	24
2.3 TRESTNÁ ZODPOVEDNOSŤ MLADISTVÝCH.....	29
2.3.1 Ukladanie trestov a ochranných opatrení mladistvým.....	29
3 PRÍČINY VZNIKU DELIKVENCIE A KRIMINALITA MLADISTVÝCH.....	32
3.1 OSOBNOSTNÉ FAKTORY.....	32
3.2 RODINA AKO RIZIKOVÝ ČINITEĽ.....	35
3.3 ŠKOLSKÉ PROSTREDIE AKO RIZIKOVÝ ČINITEĽ.....	40
3.4 MLADEŽNÍCKE SUBKULTÚRY AKO RIZIKOVÝ ČINITEĽ.....	43
4 SOCIÁLNA KURATELA V TERCIÁRNEJ PREVENCI MLADISTVÝCH DELIKVENTOV.....	48
4.1 SOCIÁLNY KURÁTOR PRE MLADISTVÝCH A JEHO PREVENCIA.....	48
4.2 METÓDY SOCIÁLNEJ PRÁCE VYUŽÍVANÉ V PRAXI SOCIÁLNEHO KURÁTORA.....	53

EMPIRICKÁ ČASŤ

5	VYMEDZENIE VÝSKUMNÝCH PROBLÉMOV, HYPOTÉZ, VÝBER OBJEKTOV SKÚMANIA A TECHNICKO – ORGANIZAČNÉ ZABEZPEČENIE.....	56
5.1	HLAVNÝ CIEĽ.....	56
5.1.1	Čiastkové ciele.....	56
5.2	VÝCHODISKOVÁ HYPOTÉZA.....	56
5.2.1	Čiastkové hypotézy.....	57
5.3	OBJEKT VÝSKUMU.....	59
5.4	METODIKA A ORGANIZÁCIA VÝSKUMU.....	60
6	ANALÝZA VÝSLEDKOV VÝSKUMU A ICH INTERPRETÁCIA.....	63
6.1	FORMY DELIKVENTNÉHO SPRÁVANIA MLADISTVÝCH.....	63
6.2	KVALITA RODINNÉHO PROSTREDIA.....	67
6.3	KVALITA ŠKOLSKÉHO PROSTREDIA.....	75
6.4	VPLYV SUBKULTÚRY MLÁDEŽE NA DELIKVENCIU MLADISTVÝCH.....	81
6.5	TERCIÁRNA PREVENCIA SOCIÁLNEHO KURÁTORA.....	86
6.6	ZÁVERY A ODPORÚČANIA PRE PRAX.....	90
	ZÁVER.....	92
	ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV.....	93

PRÍLOHY

ÚVOD

Téma našej diplomovej práce má názov Mladiství s delikventnými formami správania a terciárna prevencia sociálnej kurately. Zvolili sme si ju najmä kvôli jej aktuálnosti. Laická, ale i odborná verejnosť poukazujú na neustály nárast delikvencie a kriminality mladistvých. Značne znepokojivé je i to, že neustále narastá počet páchatel'ov vo veku do 14 rokov. Tí sa dopúšťajú trestných činov majetkového charakteru, záškoláctva, bitkárstva, vandalizmu, šikanovania, ale i trestných činov spojených s prechovávaním a užívaním drog. Cieľom našej diplomovej práce je v teoretickej i empirickej rovine priblížiť problematiku delikvencie mladistvých, zistiť príčiny, ktoré vplývajú na vznik delikventného správania u tejto vekovo špecifickej sociálnej skupiny a rovnako objasniť možnosti sociálneho kurátora v terciárnej prevencii mladistvých delikventov.

1 MLADISTVÍ A ICH BIOLOGICKÉ, PSYCHOLOGICKÉ A SOCIÁLNE ŠPECIFIKÁ

Pre lepšie pochopenie delikventného správania mladistvých je nutné predovšetkým definovať si pojmy, ktoré sú podstatné z hľadiska danej témy. Ústredným pojmom je mladistvý a jeho všeobecné a špecifické biologické, psychologické a sociálne charakteristiky.

;Nakoľko sú objektom nášho skúmania mladiství delikventi, budeme v práci vychádzať z právneho vymedzenia tejto sociálnej skupiny.

Trestný zákon v § 94 charakterizuje mladistvého ako osobu, ktorá v čase spáchania trestného činu dovŕšila 14. rok a neprekročila 18. rok svojho veku (Trestný zákon č. 300/2005 Z.z.).

Z **biologického hľadiska** organizmus mladistvého vyspieva do dospeljej podoby v pohlavnej zrelosti i v raste. Mladý organizmus podľa Ľuby Končekovej (2002) už iba dozrieva, ustáľuje sa a upevňuje. Na konci obdobia sa vyrovnáva organizmu dospelého človeka i jeho výkonnosti a v pracovne činnosti je schopný rovnakého zaťaženia.

Najvýznamnejšie zmeny u mladistvých sa odohrávajú v **psychike**. Postupne sa stráca duševná nevyrovnanosť. Všetky psychické procesy, stavy a vlastnosti sa svojou kvalitou postupne približujú hodnotám dospelého človeka. Podľa Vladimíra Labátha (2001) sa zmeny psychických funkcií prejavujú v dvoch oblastiach. A to v oblasti poznávania a citového vývinu.

Dievčatá i chlapci sami cítia, že už nie sú deťmi, ale ani dospelými. Preto menia svoj postoj k dospelým, k rovesníkom, k doterajším záujmom i k sebe samým. Mladistvý sa ocitá v postavení medzi dieťaťom a dospelým. V 15. rokoch dostáva mladý človek občiansky preukaz. Po dovŕšení 18. roku zase získava aktívne volebné právo a možnosť uzatvárať manželstvo. Mladiství sa stáva zodpovedný za trestné činy. Neurčitost' jeho postavenia, ktorý je v jedných vzťahoch uznaný za dospelého, v druhých nie, sa odráža v jeho **sociálnych** vzťahoch s dospelými.

Mladistvý sa postupne formuje na nezávislého jedinca, na dospelého, ktorý za seba preberá plnú zodpovednosť. Človek prestáva byť dieťaťom a vstupuje do reálneho života.

2 DELIKVENCIA MLADISTVÝCH

Dnešná mládež žije v podmienkach prudkého tempa nielen sociálneho, ale aj vedeckotechnického pokroku. Majú iné záľuby a iní pohľad na život okolo seba ako dospelí. Majú čoraz väčšie problémy začleniť sa do spoločnosti.

Keďže v našej diplomovej práci sa venujeme mladistvým s delikventnými formami správania, považujeme za veľmi podstatné charakterizovať aj ďalšie pojmy týkajúce sa diplomovej práci. Pôjde o pojmy deviantné správanie, delikvent, delikvencia, kriminalita mladistvých a trestná zodpovednosť. Len na základe presného porozumenia týchto pojmov, môžeme skúmať delikvenciu mladistvých.

Deviantné správanie je podľa Luboslavy Sejčovej (2002, s. 16) „*správanie, ktoré jednak porušuje zákonne kodifikované normy príslušnej spoločenskej skupiny a to aj vtedy, keď nie sú zákonne kodifikované.*“

P. Ondrejko (2001) chápe **sociálnu deviáciu** ako porušenie alebo podstatnú odchýlku od očakávaného štandardizovaného a inštitucionalizovaného správania, ktoré predpisuje sociálna norma, platná v určitej spoločnosti, skupine, sociálnom útvare. Tento pojem tiež predstavuje podtriedu sociálneho správania.

Delikvencia mladistvých je pojem, ktorý sa väčšinou používa na označenie trestnej činnosti mladistvých. Všeobecne označuje činnosť, ktorá porušuje zákony alebo iné normy správania a spôsobuje jednotlivcovi alebo spoločnosti ujmu. Podľa nášho názoru tento pojem tiež znamená protispoločenské správanie v širšom zmysle než kriminalita, teda aj to, ktoré nedosahuje stupeň spoločenskej nebezpečnosti trestného činu. Delikvencia mladistvých je

veľmi závažným problémom v dnešnej spoločnosti, a preto je potrebné sa podrobnejšie venovať tejto problematike.

Delikvenciu z hľadiska veku rozdeľujeme na tieto druhy:

- **delikvencia, ktorej sa dopúšťa maloletý páchatel'** – je to osoba mladšia ako 14 rokov, podľa právneho systému nie je trestne postihnuteľná, resp. nie je trestne zodpovedná,
- **delikvencia mladistvých, dopúšťa sa jej mladistvý páchatel'** – je to podľa Trestného zákona osoba vo veku od 14 do 18 rokov, ktorá je trestne zodpovedná. Trestná činnosť mladistvých je nazývaná ako **juvenilná delikvencia**,
- **delikvencia mladých dospelých, dopúšťa sa jej mladý dospelý páchatel'** vo veku od 18 do 20 rokov. Osoba je trestne zodpovedná, ale súd prihliada na vek blízky mladistvému.

Delikvencia môže mať rôzne formy prejavu. Ctibor Határ, Naďa Lohinová (in Kolesárová, 2005) uvádzajú tieto:

- vlastnícke – krádeže, vlámanie,
- sexuálne – znásilnenie, zneužitie,
- poriadkové delikty – vandalizmus, výtržníctvo,
- organizované násilie a zločin.

Mladí ľudia sa najčastejšie dopúšťajú záškoláctva a krádeže.

Marcela Bieliková et al. (2002, s. 23) definuje záškoláctvo ako „*úmyselné vyhybanie sa dochádzke do školy, prípadne únik zo školského prostredia, ktorého príčinou býva narušený vzťah k školskému prostrediu.*“ Príčinou záškoláctva podľa nášho názoru je aj laxný postoj rodičov ku školskej dochádzke, zľahčujúci jej význam.

Krádež podľa § 247 trestného zákona je trestným činom proti majetku, privlastnením si cudzej veci a zaobchádzaním s ňou akoby bola vlastná. U mladistvých je neklamným znamením dosiahnutie antisociálnej intenzity defektivity (Hroncová et al., 2004).

Ak sa mladistvý dopustil čo i len drobnej krádeže, nemalo by sa to podceňovať. Je potrebné objasniť mu následky konania. Tiež je veľmi dôležité upozorniť ich na nevýhody spojené s porušením zákona. Málokto z nich si uvedomujú negatívne dôsledky trestnej činnosti. Neuvedomujú si, že je to prekážkou najmä pre prijatie do zamestnania.

Delikvent podľa J. Hroncovej et al. (2004) neuznáva právne normy, má k nim záporný vzťah a svojvoľne ich porušuje. Podľa M. Faltina (1972, s. 12) je to „jedinec spoločensky neprispôsobený alebo prispôsobený inak ako to žiada spoločenský poriadok.“

Kriminalita je individuálnym hromadným spoločenským javom, ktorý predstavuje súhrn rozmanitých trestných činov, na určitom území, za určité obdobie, určitými páchatelmi. Je to užší pojem než delikvencia. Kým delikvencia zahŕňa také trestné činy, ktoré spáchali osoby, ktoré nie sú trestne zodpovedné, kriminalita označuje také protispoločenské konanie, ktoré naplnilo skutkovú podstatu trestného činu.

P. Ondrejko (2001, s. 112) považuje kriminalitu za „druh odchylného správania, ktoré je neprípustné a sankcionované trestným právom. Kriminalita sa mení a vyvíja, má formy tradičné, ale aj novodobé, moderné. Mení sa ňou sociálny profil páchatel'a od spoločenského outsidera k expertovi s vysokým spoločenským statusom, prestížou a vzdelaním.“ Ako príklad uvádza hospodársku kriminalitu bielych golierov a počítačových kriminalitu.

Podľa nášho platného Trestného zákona sa **trestná zodpovednosť** viaže na dovŕšenie štrnásteho roku veku. V ustanoveniach § 94 až 121 tento zákon upravuje privilegované odchyľky od trestania dospelých a u mladistvých mladších ako pätnásť rokov, zaviedol obligátorne preskúmanie duševného stavu na posúdenie ich úrovne rozumovej i mravnej vyspelosti pre rozpoznanie alebo ovládanie ich konania v čase spáchania trestného činu. Na túto skutočnosť poukazuje Pavel Baláž (2006).

Mladistvému je možné uložiť len šesť druhov trestov. Ide o trest povinnej práce, peňažný trest, trest prepadnutia veci, trest zákazu činnosti, trest vyhostenia a trest odňatia slobody. Tiež je mu možné uložiť ochrannú výchovu i výchovné opatrenia.

3 PRÍČINY VZNIKU DELIKVENCIE A KRIMINALITY MLADISTVÝCH

Pri posudzovaní príčin vzniku delikvencie hrajú významnú rolu vonkajšie i vnútorné faktory. Medzi vnútorné faktory sme zaradili syndróm hyperaktivity (ADHD), psychopatiu a zníženu úroveň kognitívnych schopností. Medzi najvýznamnejšie vonkajšie faktory sme zaradili rodinu (dysfunkčnú, neúplnú, kriminálnu, rodinu s nízkym spoločenským statusom, rodinu alkoholikov, viacdennú a podnikateľskú rodinu), školu a subkultúry mladistvých.

4 SOCIÁLNA KURATELA V TERCIÁRNEJ PREVENCII MLADISTVÝCH DELIKVENTOV

V systéme štátnej správy vykonáva sociálnu kuratelu pre deti a mládež oddelenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny. Klientmi sociálnej kurately sú maloletí a mladiství u ktorých sa prejavili poruchy v spávaní, a to útekmi z domova, zanedbávaním povinnej školskej dochádzky, mladí ľudia, ktorí šikanujú svojich kamarátov, sú členmi skupín, ktoré ich negatívne ohrozujú, páchajú trestnú činnosť, požívajú alkoholické nápoje, sú závislí od internetu, hazardných i počítačových hier, drog a iných psychotropných látok.

Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele v § 1 ods. 3 definuje **sociálnu kuratelu** ako „*súbor opatrení na odstránenie, zmiernenie a zamedzenie prehlbovania alebo opakovania porúch psychického vývinu, fyzického vývinu a sociálneho vývinu dieťaťa a plnoletej fyzickej osoby a poskytovanie pomoci v závislosti od závažnosti poruchy a situácie, v ktorej sa nachádza dieťa alebo plnoletá fyzická osoba.*“

Sociálny kurátor sa zaoberá delikvenciou a kriminalitou detí a mladistvých. Definíciu sociálneho kurátora nám ponúka O. Matoušek (2005). *Kurátor pre mládež je štátny úradník, ktorého úlohou je zaoberať sa deťmi a mladistvými z nefunkčných rodín, deťmi a mladistvými, ktorí vedú nemravný život, zanedbávajú školskú dochádzku, požívajú alkohol alebo iné návykové látky, tými, ktorí sa živia prostitúciou, ktorí utekajú z domova, i deťmi a mládežou, ktorí páchajú trestné činy, alebo bol na nich spáchaný trestný čin. Štátny úradník má poskytovať pomoc pri prekonávaní nepriaznivých životných podmienok a výchovných vplyvov, s cieľom umožniť dieťaťu a mladistvému začlenenie do spoločnosti.*“ Taktiež má podľa tohto autora sledovať ako tieto deti, využívajú voľný čas a s kým sa stretávajú. Má im vedieť ponúknuť kvalitné voľnočasové programy, spolupracovať so školami a ďalšími subjektmi, ktoré s deťmi pracujú. Zvláštnu pozornosť má venovať deťom, ktoré pochádzajú z rodín s nízkou sociálnou úrovňou.

Sociálni kurátori na dosiahnutie stanovených cieľov v praxi uplatňujú metódy sociálnej práce. Podľa Denisy Selickej (2002) ide o metódu prípadovú, skupinovú a komunitnú. Jednotlivé metódy sociálnej práce sa v praxi prelínajú. Ďalšou metódou, ktorú sociálni kurátori využívajú, je návšteva v rodine.

Sociálni kurátori na Slovensku a ako uvádza O. Matoušek (2003) ani v Českej republike zatiaľ nemajú pre systematickú prácu s rodinou vytvorené základné predpoklady. Absentuje špeciálne školenie pre poradenskú resp. terapeutickú prácu a počet prípadov ktorými sa zaoberajú, im neumožňuje sústavnú sústredenú prácu s rodinou. Až v novej právnej úprave zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately sú prvýkrát zavedené kvalifikačné predpoklady pre výkon sociálnej práce.

Neoddeliteľnou súčasťou sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately je sociálna prevencia.

Z hľadiska štádií vývoja jednotlivých sociálno-patologických javov, prevenciu môžeme rozdeliť do troch základných úrovní:

- primárna prevencia,
- sekundárna prevencia,
- terciárna prevencia, ktorej sa budeme venovať podrobnejšie.

Terciárna prevencia má za cieľ predchádzať zhoršovaniu stavu, eliminovať počet recidív a následkov sociálnopatologických javov. Dôležitú úlohu okrem rodiny, školy a spoločenských organizácii tu zohrávajú sociálni kurátori pre mladistvých. Ich činnosť zahŕňa sociálnu a postpeniterciárnu starostlivosť o mravne narušené deti a mladistvých do 18 rokov. L. Sejčová (2002) tiež poukazuje na to, že pri prevýchove narušených mladistvých vo výchovných a diagnostických ústavoch sa využívajú diskusné skupiny, muziterapeutické, psychodramatické a iné techniky. Experimentuje sa i s letnými sústredeniami táborevého typu, v ktorých sú aplikované systémy skupinovej terapie a komunitný režim.

I. Hupková (in Ondrekovič, 2000, s. 207) charakterizuje terciárnu prevenciu ako prevenciu indikovanú. „...z dôvodu, že je zameraná na jedincov, ktorí prejavujú špeciálne znaky či symptómy sociálnej patológie“. Indikovaná terciárna prevencia podľa tejto autorky patrí výhradne do rúk úzko špecializovaných odborníkov.

5 EMPIRICKÁ ČASŤ

Hlavný cieľ empirickej časti

Hlavným cieľom výskumu bolo zistiť faktory determinujúce vznik delikventného správania u mladistvých a možnosti sociálneho kurátora v terciárnej prevencii.

Čiastkové ciele

1. Zistiť formy delikventného správania u evidovaných mladistvých.
2. Zistiť kvalitu rodinného prostredia evidovaných mladistvých.
3. Zistiť kvalitu školského prostredia evidovaných mladistvých.
4. Zistiť charakter mládežníckych subkultúr, v ktorých sa evidovaný mladistvý pohybuje.
5. Zistiť úlohu sociálneho kurátora v terciárnej prevencii delikventných mladistvých a ich možnosti spolupráce s rodinou delikventa.

Východisková hypotéza

Narastajúca delikvencia mladistvých sa v posledných rokoch stala viac než aktuálnym problémom. Neustále narastá počet páchatel'ov vo veku do 14 rokov. Zvýšil sa počet trestných činov majetkového charakteru mladistvými osobami, prejavy agresivity, záškoláctva i trestná činnosť súvisiaca s prechovávaním a užívaním drog. Chlapci sa častejšie dopúšťajú trestných činov ako dievčatá. U chlapcov prevláda iný typ trestnej činnosti ako u dievčat. U chlapcov sa častejšie vyskytujú krádeže, u dievčat záškoláctvo.

Na vznik delikvencie mladistvých majú vplyv viaceré faktory a činitele. Za najdôležitejšie činitele považujeme rodinu, školu, skupinu s asociálnymi spôsobmi správania sa a subkultúru mladistvých.

Mladiství páchatelia pochádzajú nielen zo sociálne znevýhodneného prostredia a z rodín žijúcich na hranici životného minima, kde sú nevyhovujúce bytové podmienky, nedostatočná výchova a zlá finančná situácia v rodine, ale zo všetkých sociálnych vrstiev. Za jeden z hlavných činiteľov, ktorý vplýva na delikvenciu mladistvých je neúplná rodina.

Mnohí mladiství pochádzajú z neúplných rodín, z rodín dysfunkčných, kde je narušený vzťah medzi rodičmi, alebo rodičmi a deťmi, z rodín s nevhodným výchovným prostredím. Na vznik delikventného správania u mladistvých má vplyv i ekonomická situácia rodiny.

Školské prostredia je ďalším činiteľom, ktorý vplýva na delikvenciu mladistvých. Mnohí mladiství častokrát svojvoľne opúšťajú vyučovací proces, alebo vôbec do školy nechodia. Túlajú sa so spolužiakmi a kamarátmi po uliciach. Väčšina mladistvých delikventov má negatívny vzťah ku škole, ktorý sa prejavuje slabým prospechom a neprimeraným sa správaním v škole i na vyučovaní. Mnohí z nich majú narušený vzťah s učiteľmi.

Na získanie negatívnych vlastností predpokladáme, že má nemalý vplyv subkultúra, v ktorej sa mladistvý pohybuje. Mladiství čoraz viac času trávia v týchto subkultúrach, ktoré patria k významným socializačným činiteľom. Mladiství svoj voľný čas využívajú veľmi neefektívne. Túľajú sa po vonku, navštevujú rôzne krčmi, bary či podniky.

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny je orgánom s najširšou pôsobnosťou v oblasti starostlivosti o rodiny a deti. Jednou z najdôležitejších osôb pri riešení situácie mladistvého delikventa je sociálny kurátor. Sociálny kurátor, ako zamestnanec Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, pracuje v oblasti poskytovania sociálnoprávnej ochrany detí a mládeže a sociálnej kurately. Spolupráca sociálneho kurátora s rodinou je veľmi ťažká, nedostatočná a problémová. Súvisí to s nezáujmom a neochotou rodiny riešiť akýkoľvek problém, ktorý sa jej dotýka.

Čiastkové hypotézy :

Hypotéza č. 1

Predpokladáme, že charakter trestných činov u chlapcov je iný ako u dievčat. Chlapci sa budú dopúšťať viac majetkovej trestnej činnosti, zatiaľ čo dievčatá záškoláctva. Predpokladáme, že chlapci spáchajú viac deliktov ako dievčatá. Predpokladáme, že najčastejšou formou delikventného správania budú krádeže.

Hypotéza č. 2

Výskyt delikventného správania mladistvých evidovaných u sociálneho kurátora na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny je vo veľkej miere determinovaný rodinným prostredím. Predpokladáme, že mladiství budú pochádzať z neúplných rodín, z rodín dysfunkčných a mnohoretých. Predpokladáme, že väčšina delikventov bude pochádzať z rodín s nižšou životnou úrovňou.

Hypotéza č. 3

Väčšina mladistvých delikventov má negatívny vzťah ku škole i k učiteľom. Predpokladáme, že väčšina z nich sú podpriemerní žiaci, učenie ich nebaví a venujú sa mu len minimálne, a z týchto dôvodov minimálne jedenkrát opakovali ročník.

Mladiství nemajú žiadne predstavy o svojom budúcom povolání. Predpokladáme, že väčšina z nich nevie, akému povolaniu sa budú po skončení školy venovať.

Hypotéza č. 4

Predpokladáme, že najviac voľného času mladiství trávia v rôznych subkultúrach a v skupinách s asociálnymi spôsobmi správania sa, ktoré pozostávajú z rovnako starých členov a svoj voľný čas prežívajú nežiadúco (návšteva podnikov, túlanie sa). Predpokladáme, že títo mladí ľudia majú skúsenosti s fajčením, s alkoholom a s drogami.

Hypotéza č. 5

Cieľom práce sociálneho kurátora je odstraňovanie a zmierňovanie porúch fyzického, psychického a sociálneho vývinu dieťaťa v závislosti od závažnosti poruchy a situácie, v ktorej sa dieťa nachádza. Predpokladáme, že sa mu tento cieľ nedá v plnej miere realizovať z rôznych dôvodov. Predpokladáme, že medzi tieto dôvody patria nedostatok času, slabá sieť kvalifikovaných pracovníkov a nespolupráca rodín.

Objekt výskumu

Objektom výskumu boli mladiství delikventi, evidovaní na oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Martine.

Celkový počet evidovaných detí a mladistvých na tomto oddelení je 509. Podmienkou pre zaradenie do výskumu bol vek od 14 do 18 rokov. Základný súbor respondentov tvorilo 411 mladistvých, z toho 80 dievčat a 331 chlapcov, ktorí splnili podmienku veku. Realizovali sme náhodný výber. Výberový súbor tvorili mladiství v celkovom počte 30 (9 dievčat a 21 chlapcov).

Výskumná technika

a) Neštandardizovaný rozhovor s mladistvými delikventami evidovanými na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny v Martine

Týmto rozhovorom sme sa pokúsili získať informácie o trestných činoch evidovaných mladistvých, o kvalite ich rodinného a školského prostredia a o subkultúre, v ktorej sa

mladistvý pohybuje. Snažili sme sa zistiť faktory, ktoré determinujú vznik delikventného správania mladistvých.

b) Neštandardizovaný rozhovor so sociálnymi kurátorkami

Týmto rozhovorom sme sa pokúsili získať informácie o tom, aké možnosti má sociálny kurátor v terciárnej prevencii delikventných mladistvých, ako prebieha spolupráca s rodinou delikventa a aká je efektívnosť jeho práce.

VÝSLEDKY VÝSKUMU

Na základe výsledkov, ktoré sme dosiahli v našej práci, môžeme konštatovať, že stanovené ciele boli splnené. V našom výskume sme sa zamerali na mladistvých vo veku 14 – 18 rokov. Skúmali sme päť oblastí: formy delikventného správania sa mladistvých, kvalitu rodinného prostredia mladistvých, kvalitu školského prostredia mladistvých a subkultúru, v ktorej sa mladistvý pohybuje. Tiež sme sa zamerali na možnosti sociálnych kurátoriiek v terciárnej prevencii na Oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Martine. V oblasti delikventného správania sme zistili, že charakter trestných činov je u chlapcov iný ako u dievčat, Dievčatá sa dopustili menej závažných trestných činov, napríklad záškoláctva. Chlapci spáchali závažnejšie trestné činy ako krádeže a užívanie drog. Taktiež počet spáchaných deliktov bol u dievčat nižší. Najčastejšie vyskytujúcou formou delikventného správania ako sme predpokladali boli krádeže.

Ďalším okruhom, ktorému sme sa venovali, bolo rodinné prostredie. V tomto okruhu sme zistili, že väčšina mladistvých delikventov pochádza z rodiny neúplnej, dysfunkčnej, mnohohodetnej a z rodiny s nízkym spoločenským statusom. Môžeme teda konštatovať, že vplyv rodiny a kvality rodinného prostredia na delikvenciu mladistvých je nepopierateľný.

V oblasti školského prostredia sme zistili, že väčšina mladistvých delikventov má negatívny vzťah ku škole. Väčšina z nich sú podpriemerní žiaci, učeníu sa nevenujú, a z týchto dôvodov opakovali ročník. Taktiež nemajú žiadne predstavy o svojom budúcom živote.

V niektorých otázkach sme sa dotkli i problematiky voľného času. Zistili sme, že mladiství trávia prevažnú časť svojho voľného času v partiách kamarátov s ktorými sa túľajú po uliciach, navštevujú rôzne podniky a diskotéky. Svoj voľný čas naplňajú veľmi

neefektívne a nežiadúco. Väčšina z nich má skúsenosti s alkoholom, fajčením a drogami. Vplyv mládežníckych subkultúr a skupín s asociálnym správaním na správanie mladistvých je nepopierateľný.

Posledný okruh otázok bol zameraný na možnosti sociálnych kurátoriek v terciárnej prevencii. Týmito otázkami sme zistili efektívnosť ich práce, problémy pri práci s mladistvými delikventami, metódy využívané pri práci s mladistvými delikventami a spoluprácu s rodinami. Výsledky výskumu nám potvrdili, že sociálni kurátori nemôžu z rôznych dôvodov, ako je slabá sieť kvalifikovaných pracovníkov, nedostatok času a nespolupráca rodín, realizovať terciárnu prevenciu v plnej miere.

Na základe získaných poznatkov konštatujeme, že sa všetky hypotézy potvrdili.

Zhrnutím získaných výsledkov sme dospeli k nasledovným odporúčaniam pre prax.

- Odstraňovať príčiny delikventného správania mladistvých prostredníctvom preventívnych aktivít, zameraných na kontrolu požívania alkoholických nápojov a iných návykových látok.
- Organizovať rôzne besedy a diskusie na základných i stredných školách, zamerané na prevenciu sociálnopatologických javov u mladistvých.
- Organizovať spoločné stretnutia študentov, rodičov, učiteľov a sociálnych kurátorov zamerané na aktuálne problémy mladistvých.
- Zvýšiť spoluprácu s mestskými a obecnými políciaми, rozvíjať spoluprácu psychológov s rodinami, školami a súdmi pri výchovnom pôsobení na mladistvého.
- Vzdelávať verejnosť a hlavne rodičov v problematike delikvencie mladistvých prostredníctvom médií.
- Organizovať mladistvým čas strávený doma i mimo školy. Vytrhnúť žiaka zo skupiny s asociálnymi formami správania.
- Posilniť sieť kvalifikovaných sociálnych kurátorov.
- Zabezpečiť vyškolenie sociálnych kurátorov pre oblasť delikvencie mladistvých.

ZOZNAM NAJDÔLEŽITEJŠÍCH BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BALÁŽ, Pavel. 2006. *Základy trestného práva*. Bratislava: EUROUNION, 262 S. ISBN 80-88984-90-4.
- BIELIKOVÁ, Marcela et al. 2002. *Záškoláctvo a jeho príčiny vo vybraných okresoch SR*. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva. 31 s.
- FALTIN, Michal. 1972. *Delikvencia detí a mladistvých*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, s.120.
- HATÁR, Ctibor, LOHINOVÁ, Naďa. 2005. *Vplyv rodiny na deviantné správanie detí a mládeže*. In KOLESÁROVÁ, Alena (ed.). 2005. *Rodina na prelome tisícročia: zborník referátov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 16. – 17. Mája 2005 v Bratislave*. Nitra: UKF, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, s. 282 – 289. ISBN 80-8050-914-X.
- HRONCOVÁ, Jolana et al. 2001. *Sociálna pedagogika a sociálna práca*. Banská Bystrica: PF UMB, 298 s. ISBN 80-8055-476-5.
- HRONCOVÁ, Jolana et al. 2001. *Sociálna patológia..* Banská Bystrica: PF UMB, 191 s. ISBN 80-8055-926-0.
- KONČEKOVÁ, Ľuba. 2002. *Psychológia puberty a adolescencie*. Prešov: FHPV PU, 113 s. ISBN 80-8068-101-5.
- LABÁTH, Vladimír. 2001. *Riziková mládež*. Praha: SLON, 160 s. ISBN 80-85850-664.
- MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. 1998. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 336 s. ISBN 80-7178-226-2.
- MATOUŠEK, Oldřich, KOLÁČKOVÁ, Jana, KODYMOVÁ, Pavla. 2005. *Sociální práce v praxi*. Praha : Portál, 2005. 325 s. ISBN 80-7367-002-X.
- ONDREJKOVIČ, Peter. 2001. *Sociálna patológia*. Bratislava: Veda, 310 s. ISBN 80-224-0685-6.
- SEJČOVÁ, Ľuboslava. 2002. *Deti, mládež a delikvencia*. Bratislava: Album, 290 s. ISBN 80-968667-2-9.
- ŠÚRYOVÁ, Eva. 2003. *Kriminalita mládeže*. Bratislava: Akadémia policajného zboru, 95 s. ISBN 80-8054-305-4.
- TURČEK, Karol. 2003. *Psychopatologické a sociálno – patologické prejavy detí a mládeže*. Bratislava: IRIS, 172 s. ISBN 80-88778-99-9.
- Trestný zákon č. 300/2005 Z.z.
- Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele č. 305/2005 Z.z.